

UDK 340.130:342.5(497.4)"1918"

Naredba o prehodni upravi v Sloveniji iz leta 1918 in njen pomen za Slovenijo

PETER RIBNIKAR

arhivski svetnik v pokoju, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1127 Ljubljana

IZVLEČEK

Narodna vlada SHS v Ljubljani je 14. novembra 1918 izdala naredbo o prehodni upravi v Sloveniji. Naredba je bila objavljena 21. novembra 1918 v Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani kot razglas narodne vlade št. 111. Naredbo je pripravila za objavo upravna komisija, ki je bila imenovana 7. novembra 1918 in jo je sestavljalo 7 članov. Predsedoval ji je dr. Ivan Žolger, največji strokovnjak za upravno pravo tega časa v okviru avstro-ogrske monarhije. Naredbo o prehodni upravi v Sloveniji so tedanji pravni strokovnjaki imenovali Žolgerjeva ustava. Obsegala je uvodno besedilo in 17 tematskih poglavij, v katerih so bila zajeta vsa določila za poslovanje narodne vlade SHS v Ljubljani in drugih najvišjih in najpomembnejših institucij na območju Slovenije. Naredba je bila sprejeta in objavljena sporazumno z narodnim svetom v Zagrebu. Na podlagi naredbe je narodna vlada SHS v Ljubljani izvajala upravo in oblast na vsem slovenskem ozemlju: na Kranjskem, Goriškem, v slovenski Istri, v Trstu z okolico, na Štajerskem in Koroškem, kolikor sta bili ti deželi v okviru Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Z naredbo je narodna vlada SHS v Ljubljani svojo upravno in zakonodajno oblast zaokrožila na vse slovensko ozemlje po programu Združene Slovenije. Upravno središče Slovenije je postala Ljubljana. Naredba o prehodni upravi naj bi veljala do sprejetja nove ustave, toliko časa naj bi narodna vlada SHS v Ljubljani upravljala avtonomno Slovenijo. Zaradi notranjih političnih razmer v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov ter zaradi italijanske zasedbe dela slovenskega in hrvaškega ozemlja so 23. novembra 1918 v okviru narodnega sveta v Zagrebu stekle priprave na združitev Srbov, Hrvatov in Slovencev v novo državo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev pod vodstvom regenta Aleksandra Karađordjevića. Združitev je bila 1. decembra 1918. Tako je Slovenija izgubila svojo avtonomijo, ukinjena je bila narodna vlada SHS v Ljubljani, v Sloveniji se je začel uvajati srbski centralizem, naredba o prehodni upravi na ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani pa je izgubila pomen državotvornega akta.

ABSTRACT

DECREE ON TRANSITIONAL ADMINISTRATION FROM 1918 AND ITS SIGNIFICANCE TO SLOVENIA

On the 14th November 1918, the National Government of the Kingdom of SHS in Ljubljana issued a decree on transitional administration in Slovenia. This document was published on the 21st November 1918 in the Official Journal of the National Government of SHS in Ljubljana as the National Government Proclamation No. 111. The decree was prepared for publication by an administrative commission, which was appointed on the 7th November 1918 and consisted of 7 members. It was chaired by Ivan Žolger, the top expert on the administrative law in Austro-Hungarian monarchy. The Decree on Transitional Administration was called the Žolger Constitution by the legal experts of the time. Composed of an introduction and 17 chapters, it contained the provisions regulating the operation of the National Government of SHS in Ljubljana and other highest or most important institutions in Slovenia. The decree was adopted and published in agreement with the National Council in Zagreb. On the basis of the decree, the National Government of SHS in Ljubljana exercised administration and power over the entire Slovene territory: Carniola, Goriško, Slovene Istra, Trieste and its larger area, and Styria and Carinthia, to the extent these two regions were included in the State of Slovenes, Croats and Serbs. Under a new programme for a United Slovenia, the National Government of SHS in Ljubljana used the decree to spread its own administrative and legislative power throughout the Slovene territory. Ljubljana became the administrative centre of Slovenia. The Decree on Transitional Administration was supposed to remain in force until the adoption of a new constitution. Meanwhile, the National Government of SHS in Ljubljana would govern the autonomous Slovenia. Due to internal political circumstances in the State of Slovenes, Croats and Serbs, as well as to the Italian occupation of a part of Slovene and Croatian territories, preparations were launched for the integration of Serbs, Croats and Slovenes into a new state, the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, under the regency of Alexander Karađordjević. The preparations began on the 23rd November 1918 in the National Council in Zagreb. The integration took place on the 1st December

1918. This way, Slovenia lost its autonomy. The National Government of SHS in Ljubljana was dissolved and Serbian centralism was introduced. The Decree on the Transitional Administration in the territory of the National Government of SHS in Ljubljana lost its status as a state-establishing law.

Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani je gotovo ena izmed najpomembnejših naredb – državotvornih aktov, ki jih je v kratkem času svojega delovanja sprejela in objavila narodna vlada SHS v Ljubljani. Zaradi njenega pomena so jo najuglednejši pravniki in pravna stroka tega časa imenovali Žolgerjeva ustava. Pripravila jo je upravna komisija narodne vlade SHS v Ljubljani, ustanovljena na 7. seji vlade dne 7. novembra 1918.¹ Sestavljalo jo je sedem članov: dva uradnika s področja politične uprave ter po en uradnik finančne, šolske in pravosodne uprave in en uradnik deželnega odbora. Za vodjo upravne komisije je bil imenovan vitez dr. Ivan Žolger, takrat v okviru avstro-ogrske monarhije najvidnejši slovenski pravni strokovnjak upravnega prava, ki je pred razpadom monarhije ponudil svoje strokovne moči slovenski politiki in se je vrnil v Slovenijo. Upravna komisija je ob ustanovitvi dobila mandat, da takoj začne delo in po potrebi lahko pritegne še druge strokovnjake. Po pričevanju dr. Janka Brejca je pri izdelavi naredbe odlično sodeloval z dr. Žolgerjem dr. Henrik Steska.²

Upravna komisija se je takoj lotila priprave naredbe in je svoje delo zaključila že pred 14. novembrom 1918. Besedilo je izročila narodni vladi SHS v potrditev in objavo dne 14. novembra 1918. S tem datumom je naredba tudi datirana; objavljena je bila v Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani dne 21. novembra 1918.³

O besedilu naredbe je narodna vlada razpravljala na svoji 17. seji dne 16. novembra 1918. Iz sejnega zapisnika je vidno, da je imela narodna vlada le tri pripombe, in sicer je pri I. poglavju predlagala, da ne bi popolnoma izpustili Istre, ker del Istre teži k Notranjski; pri IV. poglavju, točka 3, ki zadeva sestavo višjega šolskega sveta, je predlagala dodatek odstavkov e in f; pri X. poglavju, ki je zadevalo Trgovsko in obrtniško zbornico v Ljubljani, pa je predlagala, da bi v njeno delovno območje vključili tudi Trst in okolico.⁴ Sklep o objavi naredbe v Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani je narodna vlada

sprejela na svoji 18. seji dne 18. novembra 1918,⁵ za objavo pa je vlada zadolžila dr. Janka Brejca, tedanjega poverjenika za notranje zadeve. Naredba je bila objavljena v Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani, letnik I, št. 11, dne 21. novembra kot razglas narodne vlade št. 111 z datumom 14. november 1918.

O pripravi naredbe obstajajo poročila, da je dr. Ivan Žolger že na Dunaju s sodelavci pripravljaj načrt začasne ustave in uprave na Slovenskem, in sicer že nekaj mesecev pred prevratom leta 1918. Pri pripravah naj bi sodelovali slovenski ministrski uradniki na Dunaju. Omenjeni načrt provizorne ustave in uprave na Slovenskem naj bi narodna vlada SHS v Ljubljani po prevratu leta 1918 skoraj nespremenjenega objavila v tej naredbi. Zato so jo mnogi pravniki tega časa tudi imenovali Žolgerjeva ustava oziroma Žolgerjeva naredba.⁶

Naredba obsega poleg uvodnega besedila 17 tematskih poglavij; v uradnem listu so oštevilčena z rimskimi številkami. Uvod k naredbi vsebuje izredno pomembno besedilo, da je naredba nastala in bila objavljena sporazumno z narodnim svetom Slovencev, Hrvatov in Srbov v Zagrebu kot najvišjim predstavnikom narodne volje celokupnega naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov z namenom ustanovitve prehodne uprave za Kranjsko, Goriško, slovenski del Istre, mesto Trst z okolico ter Štajersko in Koroško, kolikor sta ti deželi del države SHS. Na tem območju sta bili uprava in oblast v rokah narodne vlade SHS v Ljubljani; na to območje so vezana vsa določila naredbe o opravljanju upravnih in oblastnih funkcij narodne vlade SHS v Ljubljani, zajete v 17. poglavjih naredbe.

I. poglavje "Občna temeljna določila"; poglavje obsega 6 točk; v okviru teh je podana pravna podlaga za veljavnost naredbe. Določeni so časovno obdobje o veljavnosti naredbe, teritorialni obseg ozemlja, na katerem narodna vlada SHS v Ljubljani izvaja oblastne in upravne pristojnosti, ločitev pristojnosti med narodnim svetom SHS v Zagrebu in narodno vlado SHS v Ljubljani; določena sta sestava vlade in njenih upravnih oddelkov ter njeno delovno območje. Narodna vlada SHS v Ljubljani je na tem ozemlju najvišja upravna oblast in službena instanca.

II. poglavje "Politična uprava"; zadeva pristojnosti oddelka za notranje zadeve;

III. poglavje "Samouprava"; zajete so pristojnosti narodne vlade do avtonomnih organov

¹ AS, arhivski fond št. 60, Sejni zapisniki narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in deželnih vlad za Slovenijo 1918-1921, zapisnik št. 8 z dne 7. novembra 1918. Objava Peter Ribnikar, Sejni zapisniki I, Ljubljana, 1998, str. 83; Slovenski narod LI št. 254, 8. november 1918; Slovenec XLVI, št. 257, 8. november 1918.

² Janko Brejc, Od prevrata do ustave. Slovenci v desetletju 1918-1928. Ljubljana, 1928, str. 166.

³ Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani. Letnik I., št. 11, 21. november 1918.

⁴ Peter Ribnikar, Sejni zapisniki I, Ljubljana 1998, zapisnik št. 17, 16. november 1918, str. 114.

⁵ Peter Ribnikar, Sejni zapisniki I, Ljubljana 1998, zapisnik št. 18, 18. november 1918, str. 118.

⁶ Rudolf Andrejka, Zaslužni slovenski upravni jurist. Pol stoletja društva Pravniki. Ljubljana, 1939, str. 131.

oblasti, ki spadajo pod njen nadzor. Določeno je, da občine in okrajna zastopstva delujejo še naprej v dosedanji organiziranosti, da posli deželnih odborov preidejo na pristojne oddelke narodne vlade, da pritožbe občinskih odborov in županstev rešujejo okrajna politična oblastva in da se za likvidacijo deželnih odborov ustanovijo posebne likvidacijske komisije;

IV. poglavje "Šolska uprava"; v šolski upravi je najvišji organ oddelk za uk in bogočastje. Za opravljanje poslov dosedanjih šolskih svetov se za vse ozemlje narodne vlade SHS v Ljubljani ustanovi višji šolski svet; določeni sta bili njegova sestava in izvolitev članov višjega šolskega sveta;

V. poglavje "Pravosodna uprava"; ustanovi se višje deželno sodišče v Ljubljani; območje delovanja se razteza na Kranjsko, Koroško in Štajersko. V Trstu ostane višje deželno sodišče. Navedene so pristojnosti višjih deželnih sodišč. V administrativnih zadevah sta višji deželni sodišči podrejeni narodni vladi SHS v Ljubljani. Koroško ozemlje se začasno priključi notarskima zbornicama v Ljubljani in Celju, okoliš odvetniške zbornice v Ljubljani se razširi na vse območje narodne vlade SHS v Ljubljani;

VI. poglavje "Obrtno nadzorništvo"; naredba določa, da se območje delovanja obrtnega nadzorništva v Ljubljani razširi na vse območje narodne vlade SHS v Ljubljani in da je obrtno nadzorništvo podrejeno oddelku za socialno skrbstvo;

VII. poglavje "Finančna uprava"; naredba določa, da vsa finančna oblast, vsi finančni uradi, vse finančne blagajne in monopolna podjetja preidejo pod vrhovno vodstvo oddelka za finance narodne vlade SHS v Ljubljani. Finančno ravnateljstvo v Ljubljani se preimenuje v Finančno deželno ravnateljstvo v Ljubljani; njegovo delovno območje obsega teritorij narodne vlade SHS v Ljubljani, podredita se mu finančno okrajno ravnateljstvo v Mariboru in na novo ustanovljeno finančno okrajno ravnateljstvo v Ljubljani. Ozemlje Koroške se deloma priključi finančnemu okrajnemu ravnateljstvu v Mariboru, deloma pa finančnemu okrajnemu ravnateljstvu v Ljubljani. Finančno ravnateljstvo v Trstu ostane na svojem mestu. Pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani se ustanovi dohodarstveno višje sodišče. Davčni uradi poslujejo samostojno in se preimenujejo v davčna okrajna oblastva. Deželna pridobninska komisija in prizivna komisija v Ljubljani poslujeta za vse ozemlje finančnega deželnega ravnateljstva v Ljubljani. Določa se postopek za odmero pristojbin in plačevanje državnih davkov, davščin in pristojbin; od 1. novembra dalje jih treba plačevati v korist Države SHS. Okoliš Finančne prokurature v Ljubljani se razširi na vse ozemlje narodne vlade SHS v Ljubljani;

VIII. poglavje "Pošta"; ustanovi se Poštno in brzojavno ravnateljstvo v Ljubljani; spada k oddelku za promet narodne vlade SHS v Ljubljani;

IX. poglavje "Železniška uprava"; ustanovi se

železniško ravnateljstvo v Ljubljani; spada k oddelku za promet narodne vlade SHS v Ljubljani. Železniško ravnateljstvo je pristojno za državne in privatne železnice. Južna železnica na ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani dobi obratno vodstvo v Ljubljani. Podrejeni sta oddelku za promet narodne vlade SHS v Ljubljani;

X. poglavje "Trgovska in obrtniška zbornica"; delovno območje Trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani se razširi na vse območje narodne vlade SHS v Ljubljani;

XI. poglavje "Rudarstvena uprava"; koroško in štajersko ozemlje, kolikor sta del Države SHS, se priključita okrožnemu rudarskemu uradu v Ljubljani in Celju. V Ljubljani se ustanovi rudarsko glavarstvo, podrejena sta mu okrožna rudarska urada v Ljubljani in Celju;

XII. poglavje "Meroizkustvo"; meroizkusno nadzorništvo v Trstu se premesti v Ljubljano. Podrejeni so mu vsi meroizkusni uradi na ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani. Vrhovno vodstvo meroizkustva spada k oddelku za javna dela in obrt narodne vlade SHS v Ljubljani;

XIII. poglavje "Agrarske operacije"; deželne komisije in ministrske komisije za agrarne operacije se združijo v višjo komisijo za agrarske operacije v Ljubljani. Komisijo sestavlja oddelk za kmetijstvo narodne vlade SHS v Ljubljani v dogovoru z oddelkoma za notranje zadeve in za pravosodje;

XIV. poglavje "Orožništvo"; ustanovi se višje orožniško poveljstvo v Ljubljani. Delovno območje obsega vse ozemlje narodne vlade SHS v Ljubljani. Orožništvo se podredi političnim okrajnim oblastvom oziroma oddelku za notranje zadeve narodne vlade SHS v Ljubljani. Pouk in nadzorništvo nad orožniško službo opravljajo orožniška poveljstva oziroma oddelk za narodno obrambo narodne vlade SHS v Ljubljani;

XV. poglavje "Upravno sodstvo"; pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani se ustanovi poseben senat za upravno sodstvo. Njegovo delovno območje je vse ozemlje narodne vlade SHS v Ljubljani;

XVI. poglavje "Uradni list"; zakoni, naredbe in druge uradne objave, ki veljajo za vse ozemlje narodne vlade SHS v Ljubljani, se pravomočno razglašajo v Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani;

XVII. poglavje "Končna določila"; vsi danes veljavni zakoni in naredbe, kolikor ne nasprotujejo tem določilom, ostanejo v veljavi do preklica ali spremembe. Določila te naredbe začnejo veljati z dnem razglasitve te naredbe. Za uresničevanje določil te naredbe je pristojna narodna vlada SHS v Ljubljani.

Naredba celokupune vlade o prehodni upravi na ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani je datirana z dne 14. november 1918 in s tem dnem tudi začne veljati. Naredbo so podpisali: predsednik vlade Pogačnik, poverjenik za notranje za-

deve dr. Brejc, poverjenik za kmetijstvo prelat Kalan, poverjenik za socialno skrbstvo Kristan, poverjenik za finance dr. Kukovec, poverjenik za promet dr. Pestotnik, poverjenik za narodno obrambo dr. Pogačnik, poverjenik pravosodstvo dr. Ravnihar, poverjenik za javna dela in obrt ing. Remec, poverjenik za prehrano dr. Tavčar, poverjenik za trgovino in industrijo dr. Triller in poverjenik za uk in bogočastje dr. Verstovšek.⁷ Manjka podpis poverjenika za zdravstvo dr. Breclja, ki je bival v Gorici in se je redko udeleževal sej narodne vlade SHS v Ljubljani. V skladu s točko 3 I. poglavja naredbe naj bi narodna vlada izvajala določila te naredbe do sprejetja nove ustave Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

O objavi naredbe v Uradnem listu narodne vlade SHS v Ljubljani dne 21. novembra 1918 sta poročala osrednja slovenska častnika Slovenec in Slovenski narod; prvi v članku "Prehodna uprava v ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani" dne 21. novembra,⁸ drugi pa 22. novembra v članku "Komunike narodne vlade SHS v Ljubljani".⁹ V obeh člankih je bilo poudarjeno, da je bila naredba objavljena sporazumno z narodnim svetom v Zagrebu, da je po določitih naredbe vsa uprava na Kranjskem, Goriškem, v Trstu z okolico in na Štajerskem in Koroškem, kolikor sta ti deželi del Države SHS, osredotočena v narodni vladi SHS v Ljubljani. V komunikeju je bila Istra, tudi slovenska Istra, za to prehodno obdobje in brez prejdica za končno ureditev podrejena posebnemu poverjeniku narodne vlade v Zagrebu, in sicer v osebi dr. Matke Laginje. V komunikeju je bilo še zapisano, da je narodna vlada SHS v Ljubljani in njeni oddelki najvišja upravna oblast in službena instanca za vsa oblastva na njenem teritoriju in da v njeno pristojnost spadajo tudi vsi posli nekdanjih cesarsko-kraljevih ministrstev na Dunaju in cesarsko-kraljevih namestništev in deželnih vlad ter vsi posli nekdanjih deželnih odborov.¹⁰

V zvezi z Istro so nastale spremembe besedila v naredbi in komunikeju. Slovenska Istra, ki je v preambuli naredbe med teritorialnimi enotami navedena na tretjem mestu, je v komunikeju izpuščena z navedeno obrazložitvijo. Kako in zakaj je v nekaj dneh nastala ta sprememba, še ni pojasnjeno. To spremembo bo treba raziskati, posebej še s stališča pripombe, izrečene na seji narodne vlade dne 16. novembra, da je treba vključiti v naredbo tiste dele Istre, ki težijo k Notranj-

ski,¹¹ pri čemer je mišljeno ozemlje v okrajnem sodišču Podgrad. Raziskati bo treba, ali je šlo za tiho privolitev takratne slovenske politike, ali gre za spremembo stališča narodnega sveta v Zagrebu do omenjene naredbe, ki se je v odsotnosti predsednika dr. Antona Korošca enostransko odločila, da se slovenska Istra izključi iz upravne in oblastne pristojnosti narodne vlade SHS v Ljubljani. Dr. Lovro Bogataj v svojem članku navaja, da je bila narodna vlada SHS v Ljubljani s tem dejstvom seznanjena s tem, da istrski okraji spadajo pod pristojnost dr. Laginje kot poverjenika za Istro narodne vlade v Zagrebu.¹²

Istro sta do leta 1797 sestavljala dva dela: avstrijska ali kranjska Istra ter beneška Istra. V letih 1797-1813 je Istra sodila k avstrijski monarhiji; s krajšim presledkom je spadala v okvir francoskih ilirskih provinc, nato pa je bila do leta 1918 sestavni del Avstrije. Istra je že od srednjega veka naprej bolj gravitirala h Kranjski kot k Hrvaški. Ko je leta 1374 notranji del Istre prišel pod Habsburžane, so se istrski kraji izjavili za priključitev h Kranjski, kamor so njihovi predstavniki hodili na stanovske zборе, vse do najnovejše dobe; še leta 1839 so Istrani izjavljali, da želijo zborovati kot stoletja poprej s kranjskimi deželnimi stanovci.¹³ Leta 1861 je Istra dobila svojo avtonomijo, svoj deželni zbor in odbor, v katerem so prevladovali italijanski poslanci, ki so zavračali slovenske in hrvaške zahteve po jezikovni enakopravnosti, organiziranju narodnega šolstva in društvenega delovanja ter volilnih pravic. Italijanski poslanci so slovenske in hrvaške zahteve zavračali. Z iredento so pri Slovencih in Hrvatih pospeševali narodno prebujenost in povečali povezanost slovenskega in hrvaškega prebivalstva v boju za doseg narodnostnih pravic. Pri narodnem prebujanju so pomembno vlogo odigrali: šola, cerkev, društva ter ugledni posamezniki. O tem pričajo številni arhivski dokumenti. O povezavah Istre s Slovenijo pa pričajo med drugim tudi skupni nastopi istrskih Slovencev in Hrvatov v številnih skupnih političnih akcijah. Učiteljsvo Istre se je včlanilo v Zvezo slovenskih učiteljskih društev na Kranjskem, Štajerskem in Primorskem, ki je imela sedež v Ljubljani.¹⁴ Politično in gospodarsko društvo za Slovence in Hrvate v Istri je leta 1918 sodelovalo na ustanovnem zboru slovenskega narod-

⁷ Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani. Letnik I, št. 11, 21. november 1918.

⁸ Slovenec XLVI (1918), št. 268, 21. november 1918, sestavek: Prehodna uprava v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani.

⁹ Slovenski narod LI (1918), št. 276, 22. november 1918, sestavek: Komunike; Narodne vlade SHS v Ljubljani.

¹⁰ Slovenski narod LI (1918), št. 276, 22. november 1918, sestavek: Komunike; Slovenec XLVI (1918), št. 268, 21. november 1918, sestavek: Prehodna uprava.

¹¹ Peter Ribnikar, Sejni zapisniki I, Ljubljana 1998, zapisnik št. 17, 16. november 1918, str. 114.

¹² Lovro Bogataj, Uprava v Sloveniji od prevrata 1918 do izvršitve Vidovdanske ustave. Slovenci v desetletju 1918-1928. Ljubljana, 1928, str. 374.

¹³ AS, arhivski fond št. 37, Narodni svet v Ljubljani, fasc. 2. Josip Mal, Slovensko narodno ozemlje v preteklosti. Ljubljana, 19. 12. 1918.

¹⁴ France Ostanek, Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri. Gradivo za obdobje od leta 1860 do 1956, Annales, 1/91, str. 220.

nega sveta v Ljubljani, imenovanega tudi narodni svet za slovenske dežele in Istro. V njegovi sestavi je deloval tudi pokrajinski odsek za Istro.¹⁵

O naredbi o prehodni upravi narodne vlade SHS v Ljubljani in njenem pomenu za zgodovino Slovencev sta v I. desetletju po njenem nastanku pisala dr. Janko Brejc¹⁶ in dr. Lovro Bogataj.¹⁷ Dr. Brejc imenuje naredbo kot novi ustavni načrt Slovenije, dr. Bogataj pa jo označuje kot mednarodno pogodbo, ki je ločila upravne in oblastne pristojnosti med narodnim svetom v Zagrebu in narodno vlado SHS v Ljubljani. Ta pa ni bila le najvišje upravno telo, temveč tudi zakonodajno telo v Sloveniji. Veljavnost njenih naredb in odlokov, izdanih pred 1. decembrom 1918, sta priznavali tudi osrednja vlada v Beogradu in Vidovdanska ustava.¹⁸ Dr. Bogataj je ugotavljal, da je imela naredba o prehodni upravi tudi po zedinjenju 1. decembra 1918 polnopravno veljavo. To dejstvo se potrjuje s tem, da je osrednja vlada v Beogradu leta 1919 ob ustanavljanju svojih novih uradov v Ljubljani ustanovila delegacijo ministrstva financ za Slovenijo in Istro, zdravstveni odsek za Slovenijo in Istro ter gozdarski odsek za Slovenijo in Istro,¹⁹ ki so bili neposredno podrejeni pristojnim ministrstvom osrednje vlade v Beogradu; njih delovno območje pa je obsegalo tudi Istro, ki jo je tedaj zasedala Italija.

Hrvaška historiografija naredbi o prehodni upravi na ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani ni posvečala posebne pozornosti. Eden od vodilnih hrvaških zgodovinarjev Ferdo Šišić,²⁰ ki je objavil dokumente o nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, omenjene naredbe ne omenja; prav tako nista objavila te naredbe Dragoslav Janković in Bogdan Krizman²¹ pri objavi dokumentov o ustanavljanju jugoslovanske države, čeprav je ta naredba za zgodovino delovanja narodnega sveta v Zagrebu in narodne vlade SHS v Ljubljani veliko pomembnejša kot marsikateri drugi dokument, ki je objavljen v njenem zajetnem delu.

Naredba o prehodni upravi je nastala v zelo

razgibanih političnih okoliščinah, v času nestabilnih razmer pri urejanju Evrope po 1. svetovni vojni, ko so nekatere evropske države pretresale politične, socialne in gospodarske stiske in so se že začele pripraviti za povojno ureditev Evrope. Narodna vlada SHS v Ljubljani se je zavedala, da je treba z objavo naredbe zelo pohiteti, saj bi si z njo pravno uredila in utrdila svojo upravno-oblastno območje. Sodobni slovenski pravni strokovnjaki so že takrat poročali, da je dr. Ivan Žolger s svojimi sodelavci pripravil ustavo – naredbo že pred razpadom avstro-ogrske monarhije,²² a za to za zdaj še ni pisnih dokazov. Delo pri pripravi naredbe se je uradno začelo šele na osnovi naredbe poverjeništvu za notranje zadeve, s katero je bila ustanovljena upravna komisija, ki ji je predsedoval dr. Ivan Žolger. Upravna komisija je izdelala načrt za preosnovo javne uprave v prehodni dobi, ki je bil objavljen v uradnem listu pod naslovom Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju narodne vlade SHS v Ljubljani. Izdelana je bila v zelo kratkem času – med 7. in 14. novembrom 1918. Upravna komisija jo je datirala s 14. novembrom, to je na dan, ko jo je izročila narodni vladi SHS v Ljubljani v obravnavo in potrditev; le-ta pa jo je v Uradnem listu objavila šele 21. novembra 1918. Za narodno vlado je bilo pomembno da naredbo o prehodni upravi čim prej objavi; zato jo je datirala z dnem, ko jo je prejela od upravne komisije. S tem datumom je želela pridobiti ugodnejši položaj pri političnih dogovarjanjih in na mednarodnih pogajanjih.

Med pripravljanjem naredbe o prehodni upravi so v Ženevi potekala naporna pogajanja o prihodnosti nove jugoslovanske države, združevanju Države SHS s Kraljevino Srbijo. Državo SHS so sestavljale: Slovenija, Hrvaška, Istra, Dalmacija ter Bosna in Hercegovina, na pogajanjih pa jo je zastopal predsednik narodnega sveta v Zagrebu dr. Anton Korošec, ki je bil 9. novembra 1918 sopodpisnik ženevskega sporazuma. Koliko je bil v teh razmerah dr. Korošec seznanjen z dogajanjem v domovini, ni znano; verjetno tudi ni imel vseh informacij o pripravljanju naredbe o prehodni upravi v Sloveniji. 10. novembra 1918²³ je bil v Ljubljani shod socialnih demokratov. Na shodu so izrazili zahtevo, da narodni svet v Zagrebu razglasi enotno jugoslovansko državo in objavi začasne ustavne odredbe ter sklic mednarodne socialistične konference. Shod socialnih demokratov je tudi zahteval razglasitev osnovnih ustavnih naredb na vsem jugoslovanskem ozemlju nekdanje avstrijske monarhije. V tem času so tudi

¹⁵ Janko Pleterski, *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo*. Ljubljana, 1971, str. 249; Janko Prunk, *Slovenski narodni programi. Narodni programi o slovenski politični misli od 1848 do 1945*, Ljubljana, 1986, str. 39; Jurij Perovšek, *Narodni svet v Ljubljani*. Enciklopedija Slovenije. zv. 7, Ljubljana 1993, str. 319.

¹⁶ Janko Brejc, *Od prevrata do ustave. Slovenci v desetletju 1918-1928*. Ljubljana, 1928, str. 165-166.

¹⁷ Lovro Bogataj, *Uprava v Sloveniji od prevrata 1918 do izvršitve Vidovdanske ustave. Slovenci v desetletju 1918-1928*. Ljubljana, 1928, str. 373-374.

¹⁸ Lovro Bogataj, n.d., str. 378.

¹⁹ Miroslav Stiplošek, *Državne ureditve na jugoslovanskem ozemlju Slovenije 1918-1929*. Arhivi XVIII (1995) št. 1-2, str. 22; Peter Ribnikar, *Sejni zapisniki I*, Ljubljana 1998, str. 19-20.

²⁰ Ferdo Šišić, *Dokumenti o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914-1919*. Zagreb, 1920.

²¹ Dragoslav Janković, Bogdan Krizman, *Gradja o stvaranju jugoslovenske države (I. I.-20. XII. 1918)*, Tom II, Beograd, 1964.

²² Rudolf Andrejka, *Zaslužni slovenski upravni juristi*. Pol stoletja društva Pravniki. Spominska knjiga, Ljubljana, 1939, str. 131; Vladimir Simič, Ivan Žolger. *Enciklopedija Slovenije*. zv. 15, Ljubljana 2001, str. 374.

²³ Dragoslav Janković, Bogdan Krizman, *Gradja...* Tom II, str. 543, dokument št. 469.

potekale priprave na predlog dalmatinske vlade v Splitu²⁴ za ureditev provizorične skupne države Slovencev, Hrvatov in Srbov na čelu s srbskim prestolonaslednikom Aleksandrom Karadjordjevićem. Na te predloge je močno vplivala italijanska zasedba precejšnjega dela slovenskega in hrvaškega ozemlja. Poleg tega so položaj narodne vlade SHS v Ljubljani oteževali neenotnost slovenske politike ter boji za slovensko severno mejo. V teh okoliščinah je upravna komisija hitela s pripravo naredbe o prehodni upravi, v kateri je oblikovala zaokrožitev slovenskega narodnostnega ozemlja, ki se je okvirno pokrival s programom Združene Slovenije. V naredbi niso bile točno določene meje slovenskega narodnostnega ozemlja, izražene pa so bile okvirno po posameznih pokrajinah – deželah. Slovenija je tedaj imela le končno določeno mejo s Hrvaško – pokrivala se je z mejo Kranjske in Štajerske s Hrvaško. Za slovensko mejo z Avstrijo so potekali boji. Povsem odprto je bilo vprašanje zahodne slovenske meje, ker je Goriško, Trst, Istro in velik del nekdanje Kranjske po Londonskem sporazumu iz leta 1915 zasedla italijanska vojska. Upošteva je navedena dejstva je narodna vlada SHS v Ljubljani v resnici imela svojo upravo in oblast le na ozemlju večjega dela Kranjske ter na južnem Štajerskem in delu Koroške, ki sta bili takrat sestavni del Države SHS. Kljub tem razmeram je bil največji pomen naredbe o prehodni upravi v tem, da je nakazovala zaokroževanje slovenskega narodnostnega ozemlja v eno upravno enoto združeno Slovenijo pod vodstvom narodne vlade SHS v Ljubljani ter da je Ljubljana postala upravno središče Slovenije, v kateri so ustanavljali najvišje upravne in oblastne urade in zavode, ki so svoje delovno območje razširili z ozemlja nekdanje Kranjske na vse slovensko ozemlje.

Dva dni po objavi naredbe v Uradnem listu so se v okviru narodnega sveta v Zagrebu začeli dogovori o pripravah za združitev Države Slovencev, Hrvatov in Srbov s Kraljevino Srbijo. Razprava je potekala v odsotnosti predsednika narodnega sveta dr. Antona Korošca; razpravljalci pa niso imeli enotnega stališča do združitve obeh držav v enotno državo. Po diktatu Srbije je 1. decembra 1918 prišlo do združitve vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov v enotno državo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Združitev je bila usodna tudi za uresničevanje naredbe o prehodni upravi v Sloveniji in njene pridobitve. Določeni krogi srbskih politikov niso bili naklonjeni pridobitvam Slovenije v prevratni

dobi, posebej so odklanjali avtonomijo Slovenije pod vodstvom narodne vlade SHS v Ljubljani. Dr. Janko Brejc poroča,²⁵ da se je zavzemal za ohranitev stanja v Sloveniji, kakršno je bilo, do sprejetja nove ustave, ki jo bo sprejela na novo izvoljena konstituenta. Dr. Brejc je tudi izjavil, da je Slovenija zaradi neupoštevanja statusa quo doživela prvo veliko razočaranje po združitvi v novo skupno državo. Z združitvijo je naredba o prehodni upravi postala neizpolnjen državotvorni akt za izvedbo Združene Slovenije kot je bil načrtovan v naredbi o prehodni upravi. Z ukinitvijo narodne vlade SHS v Ljubljani in z uvedbo deželne vlade za Slovenijo se je začelo postopno ukinjanje avtonomije v Sloveniji, ukinjanje avtonomnih upravnih organov in uvajanje srbskega centralizma. S podpisom mirovnih pogodb med Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev z Republiko Avstrijo, Kraljevino Italijo in Republiko Madžarsko je bilo slovensko narodnostno ozemlje razdeljeno med štiri države, izvedba programa o Združeni Sloveniji pa je bila odložena vključno z naredbo o prehodni upravi v Sloveniji.

V zadnjih desetletjih je vse več zgodovinskih raziskav o dogajanjih v prevratni dobi 1917-1921. Med raziskavami je tudi naredba o prehodni upravi v Sloveniji postala predmet novih obravnav in analiz, zlasti še s stališča njene državotvornosti. Največ raziskovalnega dela je naredbi o prehodni upravi posvetil dr. Jurij Perovšek,²⁶ saj ji je namenil več del, člankov in razprav. O naredbi o prehodni upravi sta pisala tudi dr. Miroslav Stiplovšek²⁷ in dr. Bojan Balkovec.²⁸ Navedeni avtorji so poudarjali pomembnost naredbe in njenih določb za zgodovino Slovencev. Naredbi pripisujejo značaj ustave, ustavnega zakona oziroma mednarodne pogodbe, v zvezi z naredbo pa narodno vlado SHS v Ljubljani postavljajo v konfederalni odnos z narodnim svetom v Zagrebu. Poudarjajo, da je narodna vlada SHS v Ljubljani sama upravljala slovensko ozemlje in je bila na tem ozemlju najvišje upravno oblastvo in najvišja službena instanca za vse oblastvene urade in javne organe. Posebej namenjajo poudarek pomembnosti besedilu v preambuli naredbe, da je do naredbe prišlo sporazumno z narodnim svetom v Zagrebu kot najvišjim predstavnikom narodne volje in narodno vlado SHS v Ljubljani za dolo-

²⁵ Janko Brejc, n.d., str. 165.

²⁶ Jurij Perovšek, Slovenska osamosvojitve v letu 1918. Ljubljana, 1998; Jurij Perovšek, Oblikovanje slovenske nacionalne države leta 1918. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, XXV (1985), št. 1-2, str. 49-75; Jurij Perovšek, Prva slovenska nacionalna vlada. Slovenska kronika XX. stoletja, knjiga 1, 1900-1941. Ljubljana, 1995 str. 208-209.

²⁷ Miroslav Stiplovšek, Državne ureditve na jugoslovanskem ozemlju Slovenije 1918-1929. Arhivi XVIII (1995), št. 1-2, str. 18-29.

²⁸ Bojan Balkovec, Prva slovenska vlada 1918-1921. Ljubljana, 1992.

²⁴ Jurij Perovšek, Slovenska osamosvojitve v letu 1918. Študija o slovenski državnosti v državi Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ljubljana, 1998, str. 133-144; Peter Ribnikar, Sejni zapisniki I. Ljubljana, 1998, str. 123-124; Bojan Balkovec, Prva slovenska vlada 1918-1921, Ljubljana, 1992, str. 14-16; Jurij Perovšek, Kraljevina ali republika. Slovenska kronika XX. stoletja 1900-1941. Ljubljana, 1995, str. 218.

čitev prehodne uprave na ozemlju Kranjske, Goriške, slovenskega dela Istre, mesto Trst z okolico ter Stajersko in Koroško, kolikor sta bili del Države SHS, ne omenjajo pa komunique narodne vlade SHS v Ljubljani, s katerim je bila slovenska Istra po objavi naredbe v Uradnem listu, izločena iz teritorialne pristojnosti narodne vlade SHS v Ljubljani. V slovenskem zgodovinospisju za zdaj še ni sporočila o tem, kdaj in na kakšen način so prenehala veljati določila naredbe o prehodni upravi v Sloveniji. Svojega pravnega mnenja o trajanju pravne veljavnosti naredbe o prehodni upravi v Sloveniji niso dali niti sodobni pravni in upravni zgodovinarji. V naredbi je sicer zapisano, da določila naredbe veljajo za prehodno obdobje, to je do sprejetja ustave, ki jo mora sprejeti konstituanta. Združitev Slovenije v novo skupno državo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev z vsemi posledicami pa je naredbi o prehodni upravi odvzelo njen namen za upravljanje slovenskega nacionalnega ozemlja.

Ko je po drugi svetovni vojni nastalo vprašanje razmejitve slovenske Istre med Ljudsko republiko Slovenijo in Ljudsko republiko Hrvaško, bi se kazalo opreti na določbe naredbe o prehodni upravi v Sloveniji iz leta 1918. Slovenska Istra je po avstrijskih statistikah obsegala teritorij okrajnega glavarstva Koper, v okviru katerega so bila okrajna sodišča Koper, Buzet in Piran ter okrajno glavarstvo Volosko, v njegovem okviru pa je bilo okrajno sodišče Podgrad.²⁹ Ker narodnostna meja v slovenski Istri nikoli ni bila dokončno določena, je leta 1947 oziroma 1954 prišlo do politične rešitve pri razmejitvi v slovenski Istri. Slovenska stran se je pri tem opirala na razpravo zgodovinarja Simona Rutarja iz leta 1896.³⁰

Prebivalstvo slovenske Istre so sestavljali Italijani, Slovenci in Hrvati ter posamezni pripadniki nekaterih drugih narodnosti. Italijani so bili večinsko prebivalstvo v mestih Koper, Izola in Piran ter nekaterih večjih naseljih v priobalnem pasu. Slovenci so bili večinsko prebivalstvo v naseljih v notranjosti slovenske Istre in na območju okrajnega sodišča Podgrad, ki je gravitiralo k Notranjski. Hrvati so bili večinsko prebivalstvo v večjem delu okrajnega sodišča Buzet, saj je narodnostna meja v tem delu potekala severno od Buzeta.

O narodnostnem sestavu prebivalstva v Istri

sredi 19. stoletja obstajata študiji Karla Czoerniga³¹ in Petra Kozlerja³² ter Kozlerjev zemljevid slovenske dežele in pokrajin, s konca 19. stoletja pa delo Simona Rutarja,³³ ki je raziskoval narodnostne razmere v slovenski Istri. Iz let 1880-1910 obstajajo publikacije o statistiki ljudskih štetij,³⁴ na osnovi katerih ni možno začrtati nacionalne meje med Slovenci in Hrvati v slovenski Istri, ker so se prebivalci pri ljudskih štetjih enkrat opredeljevali za Slovence, drugič pa za Hrvate; sicer pa narodnostno mejo postavljajo na reko Dragonjo. Občina Piran je obsegala severni del savudrijskega polotoka s katastrskima občinama Savudrija in Kaštel in je obsegala Piran, Portorož, Sečovelje, Kaštel in Savudrijo ter celotni Piranski zaliv. Naselja v katastrskih občinah Savudrija in Kaštel so imela v letih 1880-1920 italijansko večinsko prebivalstvo, Slovencev je bilo le okoli 14-15%, od Hrvatov so bili v teh krajih le posamezniki. Leta 1945 je statistika kazala, da so v teh delih postali Hrvati večinsko prebivalstvo.³⁵ Leta 1954 je bila na podlagi politične odločitve piranska občina razdeljena, z njenega območja so izločili katastrski občini Kaštel in Savudrijo³⁶ in ju priključili okraju Buje. S tem dejanjem se je pokazala politična odločitev za razmejitev na savudrijskem polotoku. Leta 1947 je nastala tudi politična rešitev pri razmejitvi na območju naselij Rupa, Pasjak, Šapjane in Brdce;³⁷ prebivalci teh so se do leta 1947 imeli za Slovence, leta 1947 pa so se izrekli za priključitev k Hrvaški; pri ljudskem štetju leta 1953 pa so se v veliki večini opredelili za Hrvate. Za naselja tega območja je narodna vlada SHS v Ljubljani na 17. seji izrecno zahtevala, da je treba dele slovenske Istre, ki gravitirajo k Notranjski, vključiti v območje narodne vlade SHS v Ljubljani.

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 so se razvemale ostre polemike glede določitve slovensko-hrvaške meje, zlasti še glede meje v Piranskem zalivu. V Sloveniji velja prepričanje, da je nekdanja slovenska politika v letih 1947 oziroma 1954 naredila veliko napako, ko je razdelila občino Piran in s tem prepustila del savudrijskega

²⁹ Simon Rutar, Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra. Slovenska zemlja. Opis slovenskih pokrajin v prirodnoznanstvenem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem opisu. II. del Trst in Istra. Ljubljana 1896, str. 49-53; France Ostanek, Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri. Gradivo za obdobje od leta 1860-1956. Annales I/1991, str. 218; Cadastre national de L'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945. Sušak, 1946.

³⁰ Izjava dr. Jožeta Vilfana leta 1985 Mariji Oblak Čarni in Petru Ribnikarju v njegovem stanovanju ob izročanju njegovega arhivskega gradiva Arhivu Slovenije.

³¹ Karl Czoernig, Ethnographie der Österreichischen Monarchie. Band I, I. Abtheilung. Wien, 1857.

³² Peter Kozler, Kratek slovenski zemljopis in pregled politične in pravosodne razdelitve Ilirskega kraljestva in štajerskega vojvodstva. Dunaj, 1854.

³³ Rutar Simon, n.d.

³⁴ Special Ortsrepertorium vom Küstenlande. Posebni krajevni imenik za Primorje. Izdala c.k. Statistična centralna komisija. Dunaj, 1885; Allgemeines Ortschaften-Verzeichnis. Istrien. Wien, 1902; Cadastre National de L'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945. Sušak, 1946.

³⁵ Cadastre National de L'Istrie. Sušak, 1946, str. 525-527, 538-540.

³⁶ Darja Mihelič. Piran, zgodovina. Enciklopedija Slovenije. zv. 8 (1994), str. 343.

³⁷ France Ostanek, n.d. III. del. Annales III/1993, str. 177.

polotoka Hrvaški. Slovenski politiki takrat niso upoštevali nekdanje upravne ureditve okrajnega glavarstva Koper, ki je v skladu z naredbo o prehodni upravi v Sloveniji iz leta 1918 sodil v slovensko Istro. S tega stališča je naredba o prehodni upravi v Sloveniji iz leta 1918 še zmeraj aktualna.

Priloga

Razglasi Narodne vlade.

111.

Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani

Sporazumno z Narodnim večem Slovencev, Hrvatov in Srbov kot najvišjim predstaviteljem narodne volje celokupnega naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov je Narodna vlada SHS v Ljubljani v svrhu prehodne uprave za Kranjsko, Goriško, slovenski del Istre, mesto Trst z okolico in za Štajersko in Koroško, kolikor sta te dežele, del države SHS, določila to-le:

I. Občna temeljna določila.

1. Do onega časa, dokler konstituenta naroda SHS ne ukrene drugače, je narodno veče SHS v Zagrebu najvišji činitelj v državi SHS. Ono odločuje v vseh vprašanjih, ki so v zvezi s temeljnimi načeli ujedinjenja naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov v narodno, svobodno, neodvisno, na demokratičnih načelih urejeno državo SHS in v vseh vprašanjih, ki jih zastopniki, odposlani v Narodno veče, priznavajo za skupna.

2. Za ono dobo, dokler konstituenta naroda SHS ne določi ustave države SHS in se ne uveljavi po zmislu te ustave definitivni upravni ustroj, se je za Kranjsko, za Goriško, za slovenski del Istre, za mesto Trst z okolico in za Štajersko in Koroško, kolikor sta te deželi del države SHS, odredila prehodna uprava, ki se pod vrhovnim vodstvom Narodnega večja SHS v Zagrebu osredotočuje v "Narodni vladi SHS v Ljubljani".

3. Narodna vlada SHS v Ljubljani upravlja gori pod št. 2 navedeno ozemlje v imenu Narodnega večja SHS v Zagrebu kot del narodne, svobodne, neodvisne, na demokratičnih načelih urejene države SHS ter je v vseh skupnih vprašanjih (točka I., št. 1) vezana na navodila Narodnega večja v Zagrebu.

4. Narodna vlada SHS v Ljubljani je sestavljena iz Predsednika in poverjenikov.

Vsak poverjenik stoji na čelu upravnega oddelka.

Upravni oddelki so ti-le:

oddelek za notranje zadeve,
oddelek za prehrano,
oddelek za uk in bogočastje,
oddelek za pravosodstvo,
oddelek za socialno skrbstvo,
oddelek za finance,

oddelek za promet,
oddelek za industrijo in trgovino,
oddelek za javna dela in obrt,
oddelek za kmetijstvo,
oddelek za narodno obrambo,
oddelek za zdravstvo.

5. Narodna vlada SHS v Ljubljani, oziroma njeni oddelki so za vse ozemlje, navedeno v točki I., št. 2, in za vsa oblastva, vse urade in javne organe, kar jih je v tem ozemlju, najvišja upravna oblast in službena instanca.

Ni odloka ali naredbe Narodne vlade SHS v Ljubljani, oziroma njenih oddelkov ali kakršnegakoli drugega oblastva, zoper katerega, oziroma zoper katero bi bila dopustna pritožba ali kako drugo pravno sredstvo na instance izvan države SHS.

6. Vsi posli bivše c. kr. deželne vlade v Ljubljani kakor tudi posli bivših c. kr. namestništev v Trstu in Gradcu in bivše c. kr. deželne vlade v Celovcu, kolikor se ti posli nanašajo na ozemlje, navedeno v točki I., št. 2, so združeni v Narodni vladi SHS v Ljubljani, oziroma njenih oddelkih.

II. Politična uprava.

1. Vsi posli Narodne vlade SHS v Ljubljani, navedeni v točki 1., št. 5 in 6, ki ne spadajo v območje kakega drugega oddelka, spadajo v področje oddelka za notranje zadeve.

2. Isto velja za posle bivših deželnih odborov.

III. Samouprava.

1. Vse avtonomne oblasti in naprave v ozemlju, označenem v točki I., št. 2, so pod vrhovnim vodstvom in nadzorstvom Narodne vlade SHS v Ljubljani, oziroma njenih stvarno pristojnih oddelkov.

2. Občine in okrajna zastopstva ostanejo, kakor so, v svoji organizaciji in svojem področju.

3. Vsi posli deželnih odborov preidejo na Narodno vlado SHS v Ljubljani, oziroma na njene stvarno pristojne oddelke.

O pritožbah zoper krajnopolicijske naredbe občinskega odbora kakor tudi o pritožbah zoper krajnopolicijske odredbe županstva razsoja okrajna politična oblast.

4. Za likvidacijo uprave deželnih odborov se ustanove posebne likvidacijske komisije.

IV. Šolska uprava.

1. Narodna vlada SHS v Ljubljani, oddelek za uk in bogočastje, tvori najvišjo instanco za šolstvo in vzgojo na vsem ozemlju označenem v točki I., št. 2.

2. Za vse to ozemlje se ustanovi višji šolski svet v Ljubljani, ki prevzame posle dosedanjih deželnih šolskih svetov.

3. Višji šolski svet je sestavljen:

a) iz predsednika;

b) iz dveh ali treh poročevalcev za upravne in gospodarske šolske zadeve;

c) iz štirih ali petih višjih šolskih nadzornikov;

č) iz dveh katoliških duhovnikov;

d) iz dveh članov srednješolskega in iz dveh članov ljudskošolskega učiteljstva;

e) iz zastopnika poverjenišтва za socialno skrbstvo;

f) iz zastopnika staršev, ki ga začasno imenuje občinski svet ljubljanski, dokler ni pristojnejšega mesta.

4. Člane višjega šolskega sveta, omenjene pod 3 a, b, c, imenuje poverjenik za uk in bogočastje, člana, omenjena pod 3 č, pa knezoškofijski ordinariat v Ljubljani po dogovoru z drugimi ordinariati na ozemlju, označenem v točki I., št. 2.

Člane, omenjene pod 3 d, voli srednješolsko, oziroma ljudskošolsko učiteljstvo. Vsak volilec voli enega člana. Izvoljena sta v vsaki skupini ona člana, ki sta dobila največ glasov.

Za vsakega člana višjega šolskega sveta se imenuje, oziroma voli namestnik.

5. Zoper odločbe višjega šolskega sveta v Ljubljani v upravnopravnih zadevah ni pritožbe.

6. Šolstvo, ki ni podrejeno višjemu šolskemu svetu, upravlja Narodna vlada SHS v Ljubljani v svojih stvarno pristojnih oddelkih.

V. Pravosodna uprava.

1. V Ljubljani se ustanovi za Kranjsko in pa Štajersko in Koroško (točka I., št. 2) višje deželno sodišče.

Koroška okrajna sodišča se, vpošteva je njih zemljepisno ležo in prometne zveze, podrejajo začasno ali deželnemu sodišču v Ljubljani ali okrožnemu sodišču v Mariboru.

2. Višje deželno sodišče v Trstu ostane na svojem mestu.

3. Zoper sodbe in druge ukrepe višjih deželnih sodišč in pa deželnih in okrožnih sodišč, ki jih ta izdajajo kot sodišča druge stopnje, odslej ni daljnje pravnega sredstva.

Višja deželna sodišča sodijo dokončno tudi v vseh onih pravnih stvareh, v katerih je bilo po dosedanjih določilih pristojno avstrijsko vrhovno in kasacijsko sodišče.

O medčasno že vloženi, pa še ne rešenih pravnih sredstvih na avstrijsko vrhovno in kasacijsko sodišče odloča višje deželno sodišče v Ljubljani.

4. V administrativnih zadevah sta obe višji deželni sodišči podrejena Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za pravosodstvo.

5. Koroško ozemlje se začasno priklopi notarskima zbornicama v Ljubljani ali v Celju po načelih, označenih v drugem odstavku št. I.

6. Okoliš odvetniške zbornice v Ljubljani obseza vse ozemlje, navedeno v točki I., št. 2.

VI. Obrtno nadzorništvo.

Teritorialno območje obrtnega nadzorništva v

Ljubljani obseza vse ozemlje, navedeno v točki I., št. 2, ter je podrejeno Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za socialno skrbstvo.

VII. Finančna uprava.

1. Vsa finančna oblastva, vsi finančni uradi, vse finančne blagajne in vsa monopolna podjetja v ozemlju, označena v točki I., št. 2, so pod vrhovnim vodstvom Narodne vlade SHS v Ljubljani, oddelek za finance.

2. Območje finančnega ravnateljstva v Ljubljani, ki se izpremeni v finančno deželno ravnateljstvo, obseza vse ozemlje, navedeno v točki V., št. 1.

Finančnemu deželnemu ravnateljstvu v Ljubljani sta podrejena finančno okrajno ravnateljstvo v Mariboru in novo ustanovljeno finančno okrajno ravnateljstvo v Ljubljani.

Koroško ozemlje se priklopi prav tako, kakor je določeno pod točko V., št. 1, glede sodišč, finančnemu okrajnemu ravnateljstvu v Mariboru ali finančnemu okrajnemu ravnateljstvu v Ljubljani.

3. Finančno ravnateljstvo v Trstu ostane na svojem mestu.

4. Pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani se ustanovi dohodarstveno višje sodišče za vse ozemlje, navedeno v točki I., št. 2.

5. Zoper odločbe finančnega ravnateljstva v Trstu in finančnega deželnega ravnateljstva v Ljubljani ter zoper sodbe dohodarstvenega višjega sodišča v Ljubljani v upravnopravnih in kazenskih zadevah ni pritožbe.

6. Dosedaj pri okrajnih glavarstvih obstoječi davčni referat posluje odslej samostojno in se imenuje "davčno okrajno oblastvo".

7. Deželna pridobninska komisija v Ljubljani in prizivna komisija (za dohodnino) v Ljubljani poslujeta za ozemlje finančnega deželnega ravnateljstva v Ljubljani.

8. Kadar davčni urad odmeri pristojbino, gre instančna pot na finančno okrajno ravnateljstvo, oziroma na pristojbinski urad v Trstu, ki odločuje dokončno.

9. Vsi državni davki, vse davščine in pristojbine se plačujejo, sprejemajo in zaračunajo od dne 1. novembra 1918. dalje v prid države SHS.

10. Okoliš finančne prokurate v Ljubljani obseza vse ozemlje, označeno v točki I., št. 2.

VIII. Pošta.

Za vse ozemlje, navedeno v točki I., št. 2, se ustanovi v Ljubljani poštno in brzojavno ravnateljstvo, ki je podrejeno Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za promet.

IX. Železniška uprava.

1. Za vse državne železnice, ki so v ozemlju, navedeno v točki I., št. 2, se ustanovi železniško ravnateljstvo v Ljubljani, ki je podrejeno Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za promet.

2. Za vse proge južne železnice, ki so v

ozemlju, navedeno v točki I., št. 2, se ustanovi obratno vodstvo v Ljubljani, ki je podrejeno Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za promet.

X. Trgovska in obrtniška zbornica.

Okoliš trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani obseza vse ozemlje, navedeno v točki I., št. 2.

XI. Rudarstvena uprava.

Koroško in Štajersko ozemlje, kolikor je to del države SHS, se priklopi prav tako, kakor je določeno pod točko V., št. 1, glede sodišč, okrožnemu rudarskemu uradu v Ljubljani ali okrožnemu rudarskemu uradu v Celju.

Le-ta okrožna rudarska urada sta podrejena na novo ustanovljenemu rudarskemu glavarstvu v Ljubljani.

XII. Meroizkustvo.

Meroizkusno nadzorništvo v Trstu se premesti v Ljubljani ter so mu podrejeni vsi meroizkusni uradi, ki so v ozemlju, navedenem v točki I., št. 2. Vrhovno vodstvo meroizkustva spada v območje Narodne vlade SHS v Ljubljani, oddelek za javna dela in obrt.

XIII. Agrarske operacije.

Vsi posli deželnih komisij in ministrske komisije za agrarske operacije se združijo v višji komisiji za agrarske operacije v Ljubljani. To komisijo sestavlja Narodna vlada SHS v Ljubljani, oddelek za kmetijstvo, dogovorno z oddelkom za notranje zadeve in z oddelkom za pravosodstvo. V tej komisiji mora po zmislu obstoječih zakonitih določil biti vsaj polovica članov usposobljenih za sodno službo.

XIV. Orožništvo.

Teritorialno območje deželnega orožniškega poveljništva v Ljubljani, ki se izpremeni v višje orožniško poveljništvo v Ljubljani, obseza vse

ozemlje, navedeno v točki I., št. 2.

Glede javne varnostne službe je orožništvo podrejeno političnim okrajnim oblastvom, oziroma Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za notranje zadeve, glede vojaških, gospodarskih in upravnih zadev, nadalje glede pouka in nadzorstva orožniške službe pa orožniškim poveljništvom, oziroma Narodni vladi SHS, oddelek za narodno obrambo.

XV. Upravno sodstvo.

Za upravno sodstvo se ustanovi za ozemlje, navedeno v točki I., št. 2, pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani poseben senat, v katerem mora biti po zmislu obstoječih zakonitih določil vsaj polovica članov usposobljenih za sodno službo.

XVI. Uradni list.

Zakoni, naredbe in druge uradne objave, ki veljajo za ozemlje, navedeno v točki I., št. 2, države SHS, se pravomočno razglašajo po Uradnem listu Narodne vlade SHS v Ljubljani.

XVII. Končna določila.

1. Vsi danes veljavni zakoni in vse danes veljavne naredbe, kolikor ne nasprotujejo tem določilom, ostanejo do preklica ali izpremembe v veljavi.

2. Ta določila stopijo v veljavo z dnem razglasitve.

3. Izvršitev teh določil se naroča Narodni vladi SHS v Ljubljani.

V Ljubljani, dne 14. novembra 1918

Pogačnik s. r.

Dr. Brejc s. r. Prelat Kalan s. r. Kristan s. r.

Dr. Kukovec s. r. Dr. Pestotnik s. r.

Dr. Pogačnik s. r. Dr. Ravnihar s. r.

Ing. Remec s. r. Dr. Tavčar s. r. Dr. Triller s. r.

Dr. Verstovšek s. r.

Št. 11.

V Ljubljani, dne 21. novembra 1918.

Letnik I.

URADNI LIST

Narodne vlade SHS v Ljubljani.

Razglasi Narodne vlade.

111.

Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani.

Sporazumno z Narodnim večem Slovencev, Hrvatov in Srbov kot najvišjim predstaviteljem narodne volje celokupnega naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov je Narodna vlada SHS v Ljubljani v vrhu prehodne uprave za Kranjsko, Goriško, slovenski del Istre, mesto Trst z okolico in za Štajersko in Koroško, kolikor sta to deželi del države SHS, določila tole:

I. Občna temeljna določila.

Narodni vladi SHS v Ljubljani, oziroma njenim oddelkom.

II. Politična uprava.

1. Vsi posli Narodne vlade SHS v Ljubljani, navedeni v točki I., št. 5 in 6, ki ne spadajo v območje kakoga drugega oddelka, spadajo v področje oddelka za notranje zadeve.

2. Isto velja za posle bivših deželnih odborov.

III. Samouprava.

1. Vse avtonomne oblasti in naprave v ozemlju, označenem v točki I., št. 2, so pod vrhovnim vodstvom in nadzorstvom Narodne vlade SHS v Ljubljani, oziroma njenih stvarno pristojnih oddelkov.

2. Občine in okrajna zastopstva ostanejo, kakor so, v svoji organizaciji in svojem področju.

3. Zoper sodbe in druge ukrepe višjih deželnih sodišč in pa deželnih in okrajnih sodišč, ki jih ta izdajajo kot sodišča druge stopnje, odtej ni daljnjega pravnega sredstva.

Višja deželna sodišča sodijo dokončno tudi v vseh ohih pravnih stvarah, v katerih je bilo po določilih določilnih pristojno avstrijsko sodstvo in kasacijsko sodišče.

O medlasno že vloženih, pa še ne rešenih pravnih sredstvih na avstrijsko sodstvo in kasacijsko sodišče odloča višje deželno sodišče v Ljubljani.

4. V administrativnih zadevah sta obe višji deželni sodišči podrejeni Narodni vladi SHS v Ljubljani, oddelek za pravosodstvo.

5. Koroško zemljiše se razčlani priklopi notarskemu zborništvu v Ljubljani ali v Celju po načelih, označenih v drugem odstavku št. I.

6. Okoliš odvetniške zbornice v Ljubljani ob.